

Terrany polski i krajów sąsiednich (poster)

Ewa Stupnicka*

Terrany to bloki litosfery lub skorupy o różnej wielkości, genezie i wieku ograniczone dyslokacjami sięgającymi zazwyczaj głęboko w skorupę. Terrany wchodzą w skład orogénów. W. Pożaryski przedstawił hipotezę o terranowej budowie kaledonidów środkowoeuropejskich w północno-zachodniej Polsce. Ten sam autor wyróżnił na terenie Polski 5 terranów kaledońskich. R. Dadlez zaliczył polskie terrany kaledońskie (m.in. terran pomorski) do grupy proksymalnych terranów powstałych na brzegu platformy wschodnioeuropejskiej. W tym samym roku W. Franke opisał z obszaru Polski (poza Sudetami) 8 terranów kaledońskich. Według tego autora „największe różnice w budowie terranów występują w w profilach stratygraficznych kambriu-ordowiku, mniejsze w profilach syluru, a od początku dewonu różnice między terranami i Baltiką tracą ostry charakter”. Z. Cymerman i Piasecki opisali terrany Sudetów w nawiązaniu do terranów masywu czeskiego i Łużyc. Unrug R., Harańczyk Cz., & Chocyk-Jamińska M. scharakteryzowali budowę kadomskich terranów południowej Polski określając charakter ich granic oraz różnice w rozwoju i wzajemne relacje.

Na podstawie dotychczasowych publikacji na terenie Polski i obszarów sąsiednich można wyróżnić 17 terranów. Granice części z nich nie zostały dokładnie ustalone z powodu grubej pokrywy osadów permsko-mezozoicznych (Polska środkowa). Terrany Polski i krajów sąsiednich ze względu na ich historię i położenie można podzielić na 2 główne grupy.

Grupa I — północna obejmuje terrany: południowoujtlandzki, pomorski, radomsko-kraśnicki, i wolsztyński. Przedstawiono modele budowy terranów pomorskiego i radomsko-kraśnickiego. W powstaniu tych terranów

główną rolę (podobnie jak w budowie terranów Nadrenii) odegrały fazy orogenezy młodokaledońskiej. Skały osadowe starszego paleozoiku są tu silnie sfałdowane, a na ich erozyjnej powierzchni leżą niezgodnie osady dolnego dewonu rozpoczynające sedimentację młodopaleozoiczną. Procesy metamorfizmu i magmatyzmu kaledońskiego są bardzo słabe lub wogóle nie występują. Terrany tej grupy, kontaktują bezpośrednio z platformą wschodnioeuropejską wzdłuż strefy T-T. To one zostały określone jako terrany proksymalne przez Dadleza i in. Jednak cechy ich budowy są zbieżne z cechami budowy terranów awalońskich, które w Europie zachodniej, w czasie orogenezy warwscyjskiej zostały częściowo włączone do strefy renohercyńskiej a częściowo zachowały się na przedgórzu warwscyjskim (masyw brabancki).

Grupa II — południowa obejmuje terrany Sudetów, masywu czeskiego, morawski, górnośląski, małopolski oraz kielecki. Dla ich powstania zasadnicze znaczenie miały orogenezy kadomska i grampiańska (wczesnokaledońska). Na sfałdowanych, często silnie zmetamorfizowanych skałach, na ich erozyjnej powierzchni leżą, zachowane miejscami, płytkowodne osady ordowiku i syluru, lub lądowe piaskowce dolnego dewonu rozpoczynające cykl sedimentacyjny młodopaleozoiczny. Terrany grupy II leżą na południu Polski, gdzie graniczą bezpośrednio z pasmami alpejskimi. Mają one budowę i genezę podobną do terranów armorykańskich w Europie zachodniej, które powstały wokół Gondwany, a następnie zostały od niej oderwane i ostatecznie, w czasie orogenezy warwscyjskiej przyłączyły się do platformy europejskiej.